

КАТЕХИЗАЦІЯ ДОРОСЛИХ Друга Лекція

ЦЕРКВА – МІСЦЕ СОПРИЧАСТЯ З БОГОМ ТА БЛИЖНІМИ

о. Василь Колопельник

«Не може мати Бога за батька той, хто не має Церкву за матір».
(Св. Кипріян, Про єдність Церкви, 5)

- Друга катехитична лекція призначена оцінити головні аспекти природи Церкви, її завдання в історії та її роль в житті віруючої людини.
- В рамках цієї лекції *не йтиме мова* про паралельні порівняння церков окремих обрядів чи традицій, адже першочергова її ціль - це зрозуміти сутність Христової Церкви та наше особисте відношення до неї.
- Нехай катехити заохочують учасників катехизації дорослих поділитися своїм релігійним досвідом, та особливо тим, яке місце має Церква в житті кожного сьогодні.
- Цю тему неможливо розглянути протягом лише однієї сесії (зустрічі). Матеріал розроблений щоб надати можливість катехитові представити тему Церкви протягом кількох зустрічей.

В першій катехитичній лекції ми замислювалися над головними аспектами християнського покликання та найвищу його мету – *убожествлення людини*. В цій другій лекції будемо розважати над природою Церкви та її завданням у світі, адже вона є місцем де християнське покликання кристалізується в конкретних обставинах життя віруючої людини. Тому, що питання про Церкву є широкого спектра, обмежемося підкреслити найвагомші аспекти, які, в той чи інший спосіб, відносяться до кожного з нас та до нашого спільного релігійного досвіду.

Ми живемо сьогодні в складному культурному середовищі, тому багато чинників впливають на наш світогляд, на наше духовне життя, і безпосередньо на нашу релігійну свідомість. В такому положенні, Церква, - так, як вона це робила протягом століть, - не перестає шукати всіх можливих засобів, щоб послужити сучасній людині та представити їй повний образ людського існування, і остаточно, дорогу до спасіння. Церква є місцем де спасіння починає здійснюватися вже в нашому теперішньому часі, і це в дуже реальний спосіб. Однак, саме це питання не легко нам сьогодні збагнути через виклики з боку секуляризованої культури та нашого суспільства. Ми втратили, до великої міри, спосібність прислухатися до того, що саме Бог говорить нам сьогодні, на початку двадцять першого століття.

Церква, яка не тільки протягом історії, але й сьогодні показує людству дорогу гуманності, до великої міри ігнорована самими християнами. Багатьом здається, що все, що їм потрібно про Церкву знати, вони вже знають. Однак, це насамперед, поверхове пізнання Церкви. Питання, над яким ми повинні зосередитися, - стосується сутності Церкви.

Ми можемо дуже легко подивляти її за великі справи, які вона здійснює у світі, пізнавати її історію, але не жити нею. Однак, щоби насправді зрозуміти Церкву ми повинні перейти від цього інформативного контексту про неї до слухання її голосу; адже голос Церкви у світі виражає Божу волю у відношенні до людства. Хто досягає такого рівня, *починає бачити речі новими очима*. А це вже велике здобуття в духовному житті християнина. Саме тоді, можливо розуміти в іншому світлі всі питання, які стосуються нашого людського існування, – так як,

питання життя і смерті, родини, друзів, дітей, терпіння, праці й відпочинку, поведінки,...

З Старого Завіту відомо, що Ізраїль (*Старозавітна Церква*) попри всі слабкі сторони народу, вмів, через пророків та праведних народу, слухати Божий голос і виконувати Його волю. Цей народ свідомий, що від Бога залежить його доля та його майбутність, так в історичному як і в есхатологічному вимірах. В рамках такої релігійної свідомості, прогресивно розвиваються моральні питання, особливо різниця між добром і злом, та у зв'язку з цим, питання нагороди або осудження людини після смерті. Виконання Божої волі стає гарантом дружнього життя з Богом, та, остаточно, спасінням, яке народ приймає як дар, а не як результат якоїсь особистої заслуги. Саме з такою свідомістю живе Старозавітна Церква.

Для нас, сьогодні, варто постійно спостерігати, що Церква – є єдиним місцем, де ми можемо навчитися бачити речі так, як Бог бачить. Церква є тим місцем, де Бог об'явив Себе, як сопричастя Трьох Божих Осіб, Який кличе нас до подібного сопричастя з Ним та нашими ближніми.

В такому контексті, ціль цієї другої лекції- це, запрошення всім, хто працює при парафіях в полі релігійного виховання та катехизації, застановитися над найголовнішими питаннями відносно Церкви, її існування та її природи, а також її ролі в історії та в житті кожної віруючої особи.

Церква в історії є явищем, з яким людина повинна зустрітися на глибшому рівні свого єства. Вже в первісному християнстві апостоли розуміють, що проповідання Євангелії відноситься не просто до юдео-християн в Єрусалимі, а радше до всіх народів. Апостол Петро це яскраво пояснює на першому Соборі в Єрусалимі:

«Ви знаєте, що вже віддавна Бог вибрав був мене між вами, щоб погани з уст моїх чули слово Євангелії й увірували. І серцевідець Бог засвідчив їм, давши їм Святого Духа, як і нам, і не вчинив ніякої різниці між нами та між ними, очистивши вірою серця їхні». (Діяння Апостолів 15, 7-9)

З самого початку виникає *ідея вселенськості Церкви*. З такою свідомістю, Павло та інші апостоли несуть вість Євангелії далеко поза межі Єрусалиму, і таким чином, членами Церкви стають теж й погани, які приймають віру апостолів та хрещення в ім'я Ісуса Христа. Базуючись на науці Христа, первісна Церква добре усвідомлює своє місійне завдання.

«Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи: (...), навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав». (Євангеліє від Матея 28, 19-20)

Проглятом століть, у певних обставинах, ці слова Христа, могли звучати для декого в ексклюзивному тоні. Але слід пам'ятати, що Церква не має право нікого на силу робити християнином, адже це повинен бути найсвобідніший акт особистого рішення людини, коли доросла особа, без жодних натисків має взяти своє рішення. Заклик Христа, «Ідіть і зробіть учнями всі народи» стоїть в основі всієї місійної діяльності Церкви. Цей заклик не тратить своєї вартості теж і нині, він завжди актуальний, в тому значенні, що Церква, запрошує кожного з нас, через

особистий приклад життя, втілити цей місійний дух. Можливо більше сьогодні, аніж в минулому, *ми покликані євангелізувати самих християн* і спонукувати одні одних до автентичнішого життя в Христі. В нашому сьогоденні християни, особливо в економічно розвинутих країнах західного світу, втратили до великої міри, справжній спосіб християнського життя. Ця сама небезпека грозить в майбутньому і там, де сьогодні ще існує християнський розквіт. Апостол Петро у своїм посланні запрошує своїх сучасників, відповідально ставитися до свого покликання, і бути готовими свідчити перед іншими свою християнську віру. Але усвідоммо, яку ж вагомість повинно мати й для нас це заохочення, якщо бажаємо додати хоч би краплю до динамізму життя Христової Церкви.

«...завжди готові дати відповідь кожному, хто у вас вимагає справоздання про вашу надію». (1 Послання Петра 3, 15)

Не випадково, що в умовах глобалізації, одне з головних питань, що торкає нас стосується існування і ролі Церкви в світі та в житті християн. Тема про Церкву – це справді комплексне питання, адже Церква торкає найглибші сторони людського існування. Церква продовжує впливати в історії на розвиток тих цінностей, які продовжують одухотворювати суспільство і таким чином невтомно формує світогляд християн. До питання Церкви, її конечності для нас, її сутності, люди по різному підходять, адже життєва історія кожної людини має свої особливості. Для тих хто, на своєму життєвому шляху, насмілився щиро поставити собі запитання про сутність Церкви, це стало для них початком нового способу життя. Ідеал такого способу відзеркалений в словах апостола Павла:

«Живу вже не я, а живе Христос у мені». (Послання до Галатів 2, 20)

Безперечно, до зрозуміння сутності християнства існує одинокий ключ, а це покірний підхід, адже, сам Бог понижує Себе, і через цей процес змаління, тобто *кенозису* вирішує взяти на себе нашу людську природу з усіма її вадами, щоб її піднести і показати шлях убожествлення.

Нам потрібно зрозуміти логіку існування і діяння Церкви через століття, в нашій сучасності, та в перспективі майбутності. Всім нам видається набагато простіше подивитися і сприймати Церкву у вимірі якоїсь конкретної структури, яка її формує як інституцію. Але набагато важче, подивитися на глибинне життя Церкви, адже Церква не тільки релігійна інституція, а радже виражає своєрідний *спосіб життя*. Насправді, *Церква є життям*. Власне, до такого глибшого способу життя покликаний Божий народ, якому дана нагода служити в потрібному вимірі нашого покликання, як *ієрархія й духовенство, монашество і миряни*.

В Церкві ми покликанні навчитися втілювати в нашому особистому житті, спосіб Христового життя.

«Плекайте ті самі думки в собі, які були й у Христі Ісусі».
(Послання до Филип'ян 2, 5)

В Церкві ми покликанні *наслідувати спосіб Христового життя*, так, як нам передали святі апостоли, які були наочними свідками Христової науки. Не

випадково Отці Церкви, говорили про те, що кожен християнин, який проводить своє життя в душі Христа, є немов іншим «Христом» для світу. Лише в Церкві ми можемо зустрінутися з Христом і через Нього увійти у сопричастя з Трійдиним Богом. Жити життям Христа, не можливо поза Церквою!

ЦЕРКВА В ЗАДУМІ БОЖОМУ *Старий Завіт*

Таїнство Церкви має своє повне розуміння у Таїнстві Пресвятої Тройці. Але, людство не пізнає цього Таїнства, і не знає, що саме представляє в собі Боже життя, аж до приходу Ісуса Христа. Тому, Бог поступово приготував людство до усвідомлення цього Таїнства. Найперше, з покликанням Авраама поволи формується вибраний народ, який за посередництвом Мойсея одержує Божий закон. За посередництвом цього народу, Бог приготував людство до повноти Об'явлення, яке здійснюється у Таїнстві Втілення Божого Сина дві тисячі років тому. Старий і Новий Завіти, це - два виміри однієї історії одного народу, якому Бог об'являє Себе і через нього світові. Отці Церкви, завжди бачили цей тісний зв'язок між обома Завітами, адже в них виявлене діяння одного і того самого Бога. Уже в Старому Завіті, пророки сповіщають про нові часи, - тобто, як це з самого початку прийняло первісне християнство, - часи Церкви.

«Ось прийдуть дні, - слово Господнє, - і я створю з домом Ізраїля та з домом Юди новий завіт. (...) ..ось, який завіт я створю з домом Ізраїля після тих днів, - слово Господнє: Вкладу закон мій у їхнє нутро і напишу його у них на серці. Я буду їхнім Богом, вони ж моїм народом». (Єремія 31, 31-33)

В грецькому перекладі Старого Завіту, в Септуагінті, вживається часто слово «еклезія, гр.-εκκλησία», яке в єврейській мові має назву «кагал» для окреслення зібрань вибраного народу (див. Книга Виходу, 19). Значення цього слова багатогранне. Воно вживається так в Старому, як і в Новому Завіті, щоб окреслити різного роду зібрання, наприклад народного чи політичного характеру, а також релігійного. Через покликання старозавітного народу, Бог в своєму задумі приготував зібрати різні народи в один Божий народ, і Ізраїль в Старому Завіті має завдання від Бога діяти для здійснення цього плану і бути знаком майбутнього об'єднання усіх народів. Однак, лише мала частина народу збагнула це завдання.

«Тож коли широко слухатиметеся мого голосу і дотримуватиметеся мого завіту, будете моєю особливою власністю з-поміж усіх народів, бо моя вся земля. Ви будете в мене царством священників, народом святим». (Книга Виходу 19, 5-6)

«Збери мені люд цей і я проголошу їм свої слова, щоб вони навчилися мене боятися по всі дні свого життя на землі та й щоб навчили своїх дітей». (Второзаконня 4, 10)

На грані двох Завітів, апостоли та проваджені ними первісні християнські громади бачили себе як продовженням цього Божого народу, який зрозумів час приходу Месії. Це, особливо, виринає в посланнях апостола Павла, який, до свого

навернення був вірним прихильником старозавітньої віри своїх предків і добре розумів долю старозавітного Божого народу. В цих рамках розвивається поняття про Церкву, яка стає місцем спасіння нового Божого народу, якого Бог, через Ісуса Христа, вже конкретно збирає з усіх народів. З таким розумінням апостоли ініціюють нову добу в історії відношення людини до Бога. Це часи Нового Завіту.

Новий Завіт – (Церква: гр. - *εκκλησία*)

Первісна Церква пристосовує до себе слово *еклезія*, яке визначає релігійно-літургійного характеру зібрання. В пост-пасхальному періоді, *еклезія* показує на зібрання нового Божого народу, який ісповідує віру у воскреслого Христа. Поруч цього слова, християнська спільнота вірних визначена і словом *кіріяке*, яке означає *та, що належить Господеві*. На цих зібраннях релігійного характеру, первісні християни пригадують події з життям Ісуса Христа, особливо пригадують його розп'яття і воскресіння. Христос перебуває з ними, як воскреслий Господь, і ця початкова громада християн глибоко свідомо цієї Христової присутності і після Його Вознесіння. Але згодом слово «*еклезія*» набирає ще ширшого значення. Воно окреслює також засідання членів місцевої церкви, а в кінцевому результаті, саму Христову Церкву. Цю різницю можна спостерегти в наступних біблійних уривках.

«Найперше бо зачуваю, що коли сходитеся на збори (єν *εκκλησία*), -роздори постають між вами...». (Перше Послання до Коринтян 11, 18)

«Хто мовами говорить, той сам себе повчас; хто ж пророкує, той повчас Церкву». (*εκκλησίαν οικοδομεῖ*). (Перше Послання до Коринтян 14, 4)

Апостол Павло також застосовує слово *еклезія*, щоб визначити первісні громади християн, які збиралися для спільної молитви і ламання хліба в приватних домах. Це слово також застосоване, щоб окреслити церкви, засновані в різних географічних регіонах чи містах. Теж, апостол вживе його, щоб висвітлити її вселенськість, адже вона ісповідує одну віру в Ісуса Христа, яка єднає різних людей в новий Божий народ.

«Вітайте Прискиллу та Акилу, співробітників моїх у Христі Ісусі, (...) вітайте також їхню домашню Церкву ». (*οἶκον αὐτῶν *εκκλησίαν). (Послання до Римлян 16, 3-5)**

«Вітають вас Церкви азійські». (*εκκλησῖαι τῆς Ἀσίας*) (Перше Послання до Коринтян 16, 19)

«Отож, Церква (*εκκλησία*) по всій Юдеї, Галилеї і Самарії мала спокій; будуючись і ходячи в Господнім страсі, наповнялася вона втіхою Святого Духа». (Діяння Апостолів 9, 31)

Прикмета одності і вселенськості Церкви, особливо виринає теж з ісповідання апостола Павла, який визнає себе переслідувачем не якоїсь окремої спільноти християн, а Церкви як такої, в універсальному її вимірі. Хоча чисельно

ця перша громада християн була дуже незначною, апостол Павло з ретроспективної точки зору, оцінює надприродний характер Церкви, бо вона є Божа, і тому що, існує з Божої ініціативи вона дана для цілого людства.

«Ви чули про мою поведінку колись у юдействі, про те, як я несамовито гонив Божу Церкву (*ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ*) та руйнував її». (Послання до Галатів 1, 13)

Книга Діяння Апостолів свідчить про те, що в Антіохії вперше наслідників Христа, - цю початкову спільноту - почали називати *християнами*. Хоча ця назва, можливо, була дана християнам з образливим наміром з боку поган, вона увійшла в загальний вжиток. Про це поступове формування Церкви та послідовність між двома Завітами, Другий Ватиканський Собор, заявляє наступне:

«Тих, що повірили в Христа, вирішив (Бог) згуртувати в святій Церкві, що вже від початку світа була проображена в історії народу ізраїльського та в Старому Заповіті чудно приготована, останніми ж часами установа та зісланням Святого Духа виявлена...». (II Ватиканський Собор, Світло Народів 2)

Ісус Христос, щоб сповнити задум Отця спасти світ, засновує Церкву через проповідання Царства Божого (Мр. 1, 15; Мт. 4, 17). Він вибирає дванадцятьох апостолів на чолі з Петром, і тих, кого Він об'єднав навколо Себе, навчає нового способу життя. Своїми діями і словом Доброї Новини, Христос будує свою Церкву, якої Він є головою. (див. Послання до Колосян 1, 18)

«Тому й Церква, дарами свого Засновника обдарована, і вірно зберігаючи його заповіді любови, смирення та самопоконання, прийняла місію проповідувати Царство Христа і Бога та встановлювати його між усіма народами, й сама вона є вже початком та зерном цього Царства на землі». (Світло Народів, 5)

ПРООБРАЗИ ЦЕРКВИ

Щоб збагнути в повноті Таїнство Церкви, потрібно зрозуміти, що вона має свій початок в Старому Завіті та вповні і дефінітивно виявлена в часі Нового Завіту. Церква ніколи не сумнівалася про те, що в Старому Завіті прихований Новий, а з іншого боку, в Новому в повноті виявлений Старий. Так само пророцтва Старого Завіту знаходять своє повне розуміння в світлі здійснення Божого плану спасіння, яке прийшло через Ісуса Христа. А з іншого боку, існування і вся діяльність Церкви підтвержує, що пророцтва насправді сповнилися.

В цьому напрямку, з життєвого досвіду народу, знаходимо деякі прообрази Церкви. Церкву порівняно до «овечої кошари» (Ів. 10, 1-10); до «Божої ниви» і «Божої будівлі» (1 Кор. 3, 9); до «вишнього Єрусалиму» (Гл. 4, 26). Церква є початком Христового Царства вже тут на землі, і перебуваючи в історії Церква стоїть понад нею – адже прямує до остаточної мети на завершення історії.

а) Церква - Божий народ

«Всі люди покликані до нового Божого народу».
(II Ватиканський Собор, Про Церкву 13)

Між усіма народами в Старому Завіті, Бог вибрав Собі народ Ізраїля і уклав з ним союз, поступово навчав його, що через нього притягнути до Себе всі народи. Через діяння Бога в Старому Завіті приготавливаються часи Нового і остаточного союзу, що був здійснений у Христі. Церква апостольських часів глибоко усвідомлює цю послідовність і в той же час вирінає зовсім нове питання, а це очікування другого приходу Христа і кінець світу. Втім, немає жодної несумісності між двома Завітами в свідомості первісних християн. Ця послідовність Божого діяння в обох Завітах, прекрасно затверджує те, що Бог, Який об'явив Себе Авраамові, що говорив з Мойсеєм і надихав пророків, є той самий Бог, Який вповністю об'явив Себе світові через Ісуса Христа.

«Бог бо так полюбив світ, що Сина свого Єдинородного дав, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, а жив життям вічним». *(Євангеліє від Йоана 3, 16)*

Божий народ – з перспективи віри первісних християн - це народ, який прийняв нову заповідь любови Христа, адже, це становить новий закон для Христових учнів і основа, на якій апостоли будують Церкву. На заповіді любові, будується Церква постійно через століття. Це можна найкраще спостерегти в житті святих, які вміли втілити цю заповідь у їхньому житті.

«Нову заповідь даю вам, щоб ви любили один одного! Як я був полюбив вас, так любіте і ви один одного! З того усі спізнають, що мої ви учні, коли любов взаємну будете мати». *(Євангеліє від Івана 13, 34-35)*

Завданням і покликанням нового Божого народу, це - бути *«сіллю землі»* і *«світлом для світу»*, (Мт 5, 13-16), а його метою, є осягнення Царства Божого, тобто усвідомлення того, що воно вже настало з приходом Христа, яке християни усіх часів мають завдання все більше поширювати словом проповіді і прикладом свого життя.

б) Церква – Тайнственне Тіло Христа

«Ви ж – Христове тіло, і члени кожний зокрема».
(Перше послання до Коринтян 12, 27)

З богословської точки зору, Церква є Тіло Христове, тому, що вона оснований на христологічній події Втілення Слова. Син стає подібним до нас, щоб запросити нас стати подібними до Бога, саме тому Він притягає до Себе тих, які стають *Церквою*. Разом, і Отець і Син і Дух Святий є основою і джерелом Тайнства Обв'явлення. Це є одне Об'явлення Пресвятої Трійці. Але *тільки* Син з'єднується з людською природою, стає як ми. Син втілений на основі задуму Отця і за посередництвом Духа, який об'являє Христа як Спасителя світу і це, особливо, стає явним в хрещенні Ісуса в Йордані.

«Коли Отець посилає Своє Слово, Він завжди посилає Свого Духа: це спільна місія, у якій Син і Святий Дух відмінні, але нероздільні». (Катехизм Католицької Церкви 689)

«Христос,(...) воскреснувши з мертвих, послав свого Духа животворного до учнів та через нього встановив своє Тіло, тобто Церкву, як загальну Тайну спасіння». (II Ватиканський Собор, Про Церкву 48)

Для здійснення задуму Отця, Ісус Христос доручає апостолам завдання нести Його Добру Новину усьому світові (Мт 28, 18-20). До цього Він їх приготує, зробиши їх учасниками у Своїй місії, у Своїй радості й стражданнях. Символ тіла, який апостол Павло застосовує коли говорить про Церкву, виражає вимогу єдності, яку повинні виявити всі члени Церкви. В рамках фізіології, тіло це щось єдине, а сукупність процесів і функцій, які діють в ньому, так як і члени тіла, призначені для зберігання цілісної єдності. Цей символ тіла, пристосований до Церкви, показує на взаємну співдію багатьох членів, які пов'язані однією вірою та одним хрещенням, мають за найвищу мету благо цілої Церкви, яка є Тілом Христа і якої Він є Головою. Необхідність такої взаємної злуки і єднання членів з Христом, суттєва для життя Церкви.

«Я виноградина, ви – гілки. Хто перебуває в мені, а я у ньому, - той плід приносить щед्रो». (Євангеліє від Івана 15, 5)

Апостол Павло вживає *символ тіла* у потрібному значенні: христологічному, еклезіологічному і євхаристійному.

В *христологічному значенні*, апостол має на увазі конкретну особу Ісуса Христа до і після воскресіння. Христологічний вимір показує нам конкретного Христа в історії, час Сина в історії, так як Його пізнавали апостоли. Євангеліст Іван допомагає нам зрозуміти саме цей аспект.

«...що ми бачили й чули, звістуємо і вам, щоб і ви мали спільність із нами. А наша спільність – з Отцем і з його Сином Ісусом Христом». (Перше Послання Йоана Богослова 1, 3)

В *еклезіологічному вимірі*, Павло представляє образ Церкви, якої учасники є членами тіла Христового. Він бачить ідеал Церкви, якої члени повинні функціонувати гармонійно одні з одними. Це – ідеал, до якого мають прагнути учні Христа. *Особливо, цей ідеал відноситься сьогодні до єкуменічного питання.*

Павло глибоко перейнятий справою єдності членів Церкви, так, як це добре видно з його послань до різних церков ним заснованих.

«Хіба не знаєте, що тіла ваші - члени Христові? (Перше послання до Коринтян 6, 15)

В *євхаристійному вимірі*, апостол Павло розроблює теологію Євхаристії – присутності воскреслого Христа між Його послідовниками. З цього розвинеться богослов'я Євхаристії в Східній Церкві, яка бачитиме відправлення Євхаристії –

Божественної Літургії, як містичний досвід Церкви. Східна Церква, через відправлення Євхаристії, дивиться радше в майбутнє, яке має настати. Хоча Євхаристія має першочергово есхатологічний вимір, через це, зовсім не ігнорується її історична й теперішня ознаки. Врешті, Євхаристія має глибокий спільнотний вимір.

«Чаша благословення, що ми благословляємо, хіба не є причастям Христової крові? Хліб, що ламаємо, не є причастям Христового Тіла? Тому що, один хліб, - нас багато становить одне тіло, бо всі ми беремо участь у одному хлібі».
(Перше послання до Коринтян 10, 16-17)

Есхатологічний вимір Євхаристії виявлений візантійською Літургією, яка часто вживає слово *«бачити»*, щоб визначити містичний досвід Церкви, яка вірою дивиться у майбутнє Боже Царство. Бачити, в літургійній мові і в контексті християнської віри означає розуміти, бути переконаним і в кінцевому результаті вірити. Власне, тут і йде мова про віру в Таїнство Церкви, про всі глибинні сторони, які відносяться до її минулого та теперішнього, розуміти її життєву динамічність через століття, а найосновніше про звернення Церкви в небесне майбутнє, що показує на її остаточне і повне довершення. Саме цю рису *бачити-розуміти-вірити*, висловлюємо в гимні, що співаємо після прийняття Євхаристії.

«Ми бачили світло істинне, ми прийняли Духа небесного, ми знайшли віру істинну...». (Божественна Літургія)

Святий Ігнатій Антіохійський також підтверджує це постійне звертання Церкви до майбунього есхатологічного, коли називає Євхаристію: **«лікарством безсмертності»** -φάρμακον αθανασίας». (Послання до Ефесян, 20)

Якщо Євхаристія, згідно з баченням Східної Церкви, є найперше есхатологічною подією, це означає що, у кожній Службі Божій ми творимо передобраз того, що має настати – Царства Божого.

в) Церква – Храм Святого Духа

Кожне розважання про Церкву повинно взяти до уваги роль Святого Духа в історії спасіння. Христос обіцяв апостолам Утішителя, Який мав навчити їх все, що вони мають говорити. Бог об'явив Себе у Христі і виявив свою волю у відношенні, не просто до апостолів, а до всього людства. Церква ніколи не сумнівалася, що Втілення Божого Сина має всеохоплююче значення, тобто воно є космічного характеру, як деякі богослови це називають. Втім, всі євангельські звернення до апостолів ми повинні сприймати у ширшому значенні. Такі слова Христа, як *«Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи»* (Мт. 28, 19); *«...не журіться, як або що вам говорити, - дано буде вам на той час, що маєте говорити»* (Мт. 10, 19); *«Як прийде Утішитель, якого зішлю вам (...) то він і свідчитиме за мене. Та й ви свідчитимете»* (Йо. 15, 26-27), відноситься до всіх наслідників Христа. Тому, Церква основана Христом є Святим Духом об'явлена світові через життя покірних і вірних християн. Таким чином, Святий Дух постійно присутній в Церкві.

З Євангелія спостерігаємо, що з самих початків, так як місія Ісуса Христа виконується в Церкві, так само і місія Святого Духа є втілена в житті Церкви. П'ятидесятниця – найяскравіший момент видимого народження Христової Церкви під надхненням Святого Духа, Який укріплює у вірі апостолів і посилає їх звіщати Добру Новину Ісуса Христа та єднає навколо воскреслого Христа первісну громаду. Таким чином, Церква є і Тілом Христовим і Храмом Святого Духа, як свідчать святий Августин і святий Іриней.

«Чим є наш дух, тобто наша душа, для наших членів, тим Святий Дух є для членів Христа, для Тіла Христа, яким є Церква». (Св. Августин, *Проповіді* 268, 2)

«Там де є Церква, є також Дух Божий; а там, де є дух Божий, там є Церква і всяка благодать». (Св. Іриней, *Проти ересей* 3, 24,1)

В тій мірі, в якій Таїнство Христа сповнене в Таїнстві Втілення та в заснуванні Церкви, подібно Таїнство Святого Духа відноситься до провадження Церкви - Тіла Христового через століття аж до завершення історії. Так як *Євангелія* висвітлюють місію Христа, книга *Діяння Апостолів* висвітлює місію Святого Духа в житті і діяльності апостолів, що своєю проповіддю і свідченням свого життя розширюють межі Христової Церкви.

Святий Дух готував апостолів до свідчення віри. Але теж протягом століть Святий Дух притягає людей до Христа і допомагає усвідомити, що немає іншого центру, окрім Нього. Дух Святий безперестанно відкриває перед нами розуміння Таїнства Христового – все те, що відноситься до Пасхального таїнства та його значення для світу. Дух Святий допомагає нам збагнути таїнственну присутність Христа в Євхаристії, жити в інтимному зв'язку з воскреслим Христом і готує нас свідчити нашу віру у сучасному світі. Дух Святий постійно будує Церкву Христову та одночасно Він є джерелом святості в Церкві. Він обдаровує членів Церкви, поміж ієрархами й духовенством, монашеством та мирянами, своїми дарами, а часто і винятковими харизмами. Все це Святий Дух робить для будівництва Церкви, підвищення її святості, укріплення її єдності. Слід пам'ятати, що Церквою є ми і життя Церкви остаточно відзеркалюється в житті і поведінці її членів.

СИМВОЛ ВІРИ

Церква Одна, Свята, Вселенська й Апостольська

Церква, з одного боку, має свої початки у відвічному Божому плані спасіння і в цей спосіб вона є вічною. Отці Церкви пояснюють, що Бог сотворив світ задля Церкви, бо вона є місцем в якому через шукання сопричастя з Богом нам дарована вічність. З іншого боку, Церква розвивається в часі Старого та особливо в періоді Нового Завіту, і в цей спосіб вона належить історії.

Чотири є найголовніші прикмети, які пояснюють природу Церкви і, які ми ісповідуємо в Символі Віри. Розглянемо кожну з них окремо.

**Церква є одна*, тому, що вона має свій початок в Таїнстві Пресвятої Трійці, і покликана відзеркалити в своїй природі єдність Отця і Сина і Духа Святого. Бог має один план спасіння для всього людства і в цій перспективі засновує єдину Церкву. Церква є теж одна з огляду на її засновника Ісуса Христа.

Другий Ватиканський Собор пояснює, що повнота єдності існує в католицькій Церкві.

«Є одна Христова Церква (...), та, яку наш Спаситель після Свого воскресіння довірив Петрові, щоб він був її пастирем, доручаючи йому та іншим апостолам, щоб вони поширювали її та керували (...). Ця Церква, установлена та зорганізована у цьому світі як громада, існує в католицькій Церкві, керованій наступником Петра і єпископами, які є в сопричасті з ним». (*II Ватиканський Собор, Про Церкву 8*)

Однак, Церква Христова присутня і поза цією видимою єдністю католицької Церкви. Як це зрозуміти? Наприклад, спосіб Христового життя присутній і діє в членах, які належать до православних Церков та протестантських спільнот. Ми не повинні розуміти єдність Церкви в рамках однозразковості, а навпаки, в контексті різноманітності, так, як вона повстає з самих початків, ще за апостольських часів. Тому, Церква заснована Богом, щоб промовити до різних народів і різних культур світу і таким чином повстають і окремі помісні церкви, які сформовані на своїх власних традиціях і мають свою літургійну, канонічну та духовну ідентичність. Коли ці Церкви перебувають у сопричасті з єпископом Риму, вони вповністю є католицькими.

Різноманітність не суперечить єдності Церкви і ця засада дуже важлива для побільшення взаємної поваги і оцінення між різними традиціями та обрядами, як також в рамках єкуменічного діалогу. Єкуменічні старання наміряють повернути єдність християн, адже всі поділи, які ранять єдність Тіла Христового спричинені гріхом людей. За це, задля єдності, яку дарує Христос своїй Церкві через Святого Духа потрібно щиро і свідомо працювати всім її членам.

«Христос завжди дає Своїй Церкві дар єдності, але Церква повинна завжди молитися і трудитись, щоб підтримати, зміцнити і вдосконалити ту єдність, якої Христос для неї бажає» (*Катехизм Католицької Церкви 820*)

Єкуменічне питання відноситься до всіх християн. Важливо завжди пригадувати, що для наближення християн різних Церков потрібно рівно ж працювати, так ієрархії й духовенству, монашеству як і мирянам. Кожний єкуменічний діалог має ґрунтуватися на свідомості, що особиста і спільна молитва, відкриття до іншої сторони, повага до ідентичності інших християн, це речі необхідні для виліковування історичних ран, які були спричинені Церкві різними історичними поділами. Другий Ватиканський Собор підкреслює, що в розколі серед християн ми не повинні шукати вини лише однієї сторони, а спільно маємо взяти на себе відповідальність за цей гріх. Сьогодні ми все більше усвідомлюємо, що християни дуже близькі між собою і що, єдність між християнами –це буде Божим даром і що це річ можлива. Головне, щоб ми були глибоко заінтересовані єкуменічним питанням і втілювали його в своїй діяльності.

***Церква є свята.** Як слід розуміти таке твердження, яке ісповідуємо в Символі віри?

Одна з причин спотикання і сумніву сучасної людини стосується власне цієї заяви про святість Церкви. Ми свідомі наскільки важко особисто і спільно дати добрий приклад іншим в сучасному світі. Часто ми бачимо навколо себе навіть згіршення, спричинені самими християнами. Одні сумніваються про необхідність Церкви в їхньому житті, бо не бачать в ній чогось надзвичайного і корисного. Інші бачать Церкву, як місце, де хтось наміряє досягнути якісь свої особисті плани. Виклики сучасного світу, ще більше ускладнюють це питання. Вдійсності, не є легко збагнути глибинний характер Церкви, але це не є неможливо. Однак, без віри і живого досвіду, все може залишитися на дуже поверховому плані для самих християн.

Розгортаючи сторінки історії Церкви спостерігаємо гріх у її членах та її упадки. Мотивовані цією свідомістю, отці II Ватиканського Собору не просто говорять про святість Церкви, але й про її грішність, яку спричинюємо ми. Все-таки, ісповідь нашої віри у святість Церкви має свою суттєву причину, бо гарантією її святості є сам Бог, який через неї вживає різноманітні шляхи і засоби для освячення людини. Саме в такому, а не в етично-моральному світлі, звертається апостол Павло до первісних християн називаючи їх святими. Церква є святою з перспективи божественного елемента, що в ній присутній, і який є одинокою основою її святості. Таким чином, Бог дарує засоби для освячення всім членам Церкви, і з цього приводу Церкву називаємо святою. Її святість, отже, не залежить від ідивідуальної чи спільної святості її членів. Отже, святість Церкви гарантована Богом, Який її обдаровує силою освячення, недивлячись на слабкість і гріховність людини. Церква постійно живе в напруженні, яке веде її членів з не святості і гріховного життя до поступового намагання досягти особисте освячення. Саме в таких рамках здійснюється найвище покликання християнина, *убожествлення*, - осягання святості життя. А місцем цього, може бути тільки Церква.

«Церква вже на землі прикрашена правдивою святістю, хоча ще не досконалою». (II Ватиканський Собор, Про Церкву 48)

«Так, як Христос – святий, невинний, непорочний, не знав гріха, прийшов лише, щоб спокутувати за гріхи людей, Церква, яка об'єднує грішників у своєму лоні, є водночас і святою, і такою, що потребує очищення, і постійно йде шляхом покаяння і оновлення». (II Ватиканський Собор, Про Церкву 8)

***Церква є вселенська (католицька).** Святий Ігнатій Антіохійський твердив, що: «там, де є Ісус Христос, є й католицька Церква» (Послання до Смирнян 8, 2). Отці Церкви пристосовують прикмету *католицтва*, як до місцевої церкви, яка зібрана навколо свого єпископа, так і до єдності місцевих церков, які зв'язком християнської любові та святих Таїнств, перебувають в єдності віри зі своїм єпископом, який був висвячений у апостольській наступності. Втім, *католицтво (вселенськість)* виражає те, що місцева церква не перебуває ізольована, а навпаки діє у відкритості одна до одної, ісповідуючи ту саму віру в Ісуса Христа і зберігаючи євхаристійне сопричастя. Тому прикмета католицтва відноситься до

ієрархічної структури Церкви, в тому, що всі єпископи повинні зберігати взаємну єдність між собою, а священники, їхні помічники, як теж і миряни, єдність із своїм єпископом.

Якщо прикмета *святості* стосується вертикального виміру Церкви, - напрямом до небесного остаточного її здійснення, в подібній мірі, прикмета *вселенськості* відноситься до горизонтального виміру місії Церкви, тобто до її діяльності у світі, де вона постійно готова приймати в своє лоно членів, незважаючи на те, яка їхня мова, культура, походження, та інші особисті риси їм притаманні. В цьому напрямі, Церква вже є вселенською з самого дня П'ятидесятниці. Після промови Петра, велике число різних людей стають членами Христової Церкви. Вселенськість Церкви окреслює свідомість, що Церква має приймати в своє лоно будь-кого, хто бажає жити за заповіддю Христа.

«Окремі Церкви є вповні католицькими завдяки сопричастю з однією з них – Римською Церквою, яка головує в любові». (ККЦ 834)

Таким чином, вселенськість Церкви не раховується в рамках чисельності, а у ісповідуванні одної віри і приналежності до Тіла Христового, якого Він є Головою. Святи апостоли, на основі доручення Христового, збагнули, що Церква є послана до всього людського роду. Про це апостол Павло яскраво говорить: «Немаюдея ані грека, немає невільника ні вільного, немає ні чоловіка ані жінки, бо всі ви одно в Христі Ісусі». (*Послання до Галатів 3, 28*)

Відносно діалогу Церкви з нехристиянськими релігіями, особливо монотеїстичними, так як юдаїзм та іслам, які ісповідують ту саму віру в одного Бога Сотворителя, Католицька Церква вірить, що всі народи до якоїсь міри спрямовані до одного Божого Народу (*II Ватиканський Собор, Про Церкву 16*). Таким чином, прикмету *вселенськості* не слід розуміти в ексклюзивному значенні, через що, немає спасіння для нехристиянських народів. Навпаки, Церква визнає, що Бог має свої шляхи спасіння, які нам не вповністю відомі. Одночасно, будши свідомою повноти засобів спасіння, що їй даровані, Церква не перестав і сьогодні нести вістку Доброї Новини між нехристиянськими народами. Адже, місійний дух, притаманний природі Церкви і це завдання основане на місіонерському наказі самого Христа (Мт 28, 19-20).

***Церква є апостольською**, бо основана на апостолах, які були наочними свідками всієї земної діяльності Ісуса Христа. Отець посилав Сина у світ, а Христос посилав апостолів (*післаний в грецькій мові означає апостол: апостоλος*) і вони продовжують діяльність Ісуса Христа, закликаючи людей до пізнання Божого задуму спасіння.

«Як Мене послав Отець, так Я посилаю вас...». (*Євангеліє від Йоана. 20, 21*)

Апостоли свідомі, що мають обов'язок продовжити у світі місію Христа і з часом для цього завдання, вони приготувлятимуть своїх наступників. Одна річ притаманна апостолам і, яка відрізняє їх від їхніх наступників, це те, що вони були наочними свідками Воскресіння Ісуса Христа а також фундаментом Церкви.

«Церква є єдина, свята, католицька і апостольська у своїй глибокій і остаточній тотожності, бо в ній уже є і при кінці часів сповниться “Царство Боже”, що прийшло в особі Ісуса Христа і таїнственно зростає в серцях тих, хто з’єднаний з Ним аж до його повного есхатологічного явління». (ККЦ 865)

Церква, як зібрання нового Божого народу сягає свого видимого існування в події Зіслання Святого Духа на апостолів. Декілька рис характеризують тих, хто починає належати до неї з самих початків, як це спостерігаємо в Діяннях Апостолів (2, 36-47). Таким чином, до первісної громади християн належать ті, які повірили у Христа, які прийняли хрещення в Його ім’я та прийняли Святого Духа через накладання рук і молитви апостолів, ті які беруть участь в ламанні хліба (Євхаристії) та виявляють чинну любов (харитативний спосіб життя).

Підсумок:

- **Таїнство Втілення Слова є неповторним і унікальним моментом** в історії. Через безпосереднє втручання Бога в історію, людині надана можливість увійти знову у повне сопричастя з Богом, яке людство втратило через гріх Адама. Божий намір в Таїнстві Втілення, - це об’явити нам Свій спосіб життя. Цей спосіб Божого життя реалізується в Церкві в єдності людини з Богом в рамках активної віри, живої надії на вічне перебування з Ним, та любові до Бога і ближнього. Мета Втілення Слова – це освячення людини!
- **Церква** покликана бути готовою проповідувати Добру Новину всім народам світу. Християнство не можна накладати комусь на силу. Риса *«католицтва»* пояснює те, що Церква є найбільш відкритою до всіх установою, адже вона не ставить ніяких політичних чи соціального характеру умов тим, які приєднуються до неї. Щоб дійсно належати до Церкви потрібно, щоб віра була виявлена в нашій життєвій діяльності. В цьому напрямку християни мають плекати гостинність, і повинні її втілювати в кожній християнській спільноті. Теж варто пригадувати, що Церква, через життя своїх членів, покликана впливати на підвищення морального рівня суспільства, очищувати негативні і шкідливі елементи культури, і таким чином освячувати своє довкілля через своїх членів.
- **Церква** завжди свідомо свого місійного завдання. Ця місія сьогодні відбувається до великої міри в зовсім інших вимірах, аніж це було протягом історії. Слід усвідомити, що в сучасному контексті глобальної культури та еміграційного явища, існує завжди можливість щоб свідчити християнську віру перед тими, які ще не знають Христа. З приводу викликів сьогодення, як релігійна байдужість, нехристиянський спосіб мислення великої кількості християн, суто науковий та світський підхід до найглибших питань людського ества, і т.д. – все це, вимагає від нас бути місіонерами між самими християнами. В цьому і є мета *«нові Євангелізації»*. До цього завдання покликані не тільки духовенство, але особливо й миряни.

- **Церква** оцінює історію з перспективи Божого Об'явлення. В таких рамках Церква в своєму літургійному житті молитовно переживає всі події Історії спасіння, починаючи з Старим Завітом, та їх завершенням у Христі. Але найсуттєвіший аспект діяльності Церкви був постійно надиханий її поглядом в есхатологічне майбутнє, де Церква ще очікує другого приходу Христа. Отож, в житті Церкви реалізовується і набирає значення так минуле і теперішнє, як і майбутнє. Щодо цього останнього виміру, Церква є передсмаком повного сопричасття небесної Церкви з Трійдиним Богом, яке має настати.

- **Спосіб життя** та існування Церкви безконечно глибокий від характеру існування і діяльності світських організацій та установ. Немає до порівняння установи, яка б тривала у світі так довго і була вірна своєму завданню, як Церква. Це насамперед тому, що коли світські установи засновані людиною і мають світську причину існування, Церква завжди, попри людський елемент, який є другорядним, має Божий елемент, адже джерелом існування Церкви є Пресвята Трійця. Через Церкву, Бог об'явив Своє життя, яке Він пропонує людині. Апостол Павло глибоко це збагнув: «Живу вже не я, а живе в мені Христос» (*Послання до Галатів 2, 20*). В Церкві ми пристосовуємося до способу життя, якого Бог хоче і ми не повинні накладати свої особисті світські напрями. Власне, коли цей Божий спосіб життя ігнорується в церковній спільноті, саме тоді згасає дух конструктивного будування людей.

- **В Церкві** християни повинні плекати взаємну повагу між собою і особливо повагу до духовних осіб. Парафіяни, як і духовні отці мають взаємний обов'язок молитися одні за одних, підтримувати себе добрими порадами, і виявляти взаємну християнську любов. Всі члени Церкви мають прагнути до тієї правди, яка належить Христові, і яку Він об'явив Церкві.

- **Церква**, це єдине місце, де ми досягаємо повноту людяності. Такою заявою, зовсім не заперечуємо, що й поза Церквою є прекрасні люди, а деколи в Церкві ховаються погані. Все-таки, Церква, не існує тільки для добрих і святих, а навпаки, вона є місцем теж і для грішників, що каються і стараються жити новим життям. В цьому плані, Отці II Ватиканського Собору говорять про святість Церкви, але яка заплямована гріхом, тому *Церква є і свята і та, що постійно потребує очищення (II Ватиканський Собор, Про Церкву 8)*. Потрібно усвідомити, що Церква не антикваріат, не музейний експонат, а спільнота, яка живе динамічним життям, в якій Бог реально діє для нашого освячення. Однак, зрозуміти Церкву саме в такому світлі, це зовсім не легко, але можливо. На жаль, в нашому сьогоденні мова Церкви, термінологія, яку вона вживає, все те, що вона пропонує, багатьом звучить дуже банально і нецікаво. Це ознака духовної кризи.

- **Ми** повинні розуміти Церкву, як ту, що торкає кожну сторону нашого існування і нашого «я» і через яку знаходимо правдивий сенс життя. Віра допомагає нам розуміти, що Церква ніколи не перестане існувати в світі, і це не завдяки людському старанню, а завдяки Божому промислові: «...ворота пекельні її не подолають» (*Євангеліє від Матея 16, 18*). Церква завжди знаходить силу відновлювати себе, навіть у найскладніших обставинах.

• **Існують** деякі ознаки святості Церкви, які постійно відживляють динамічність її життя. Церква не перестає представляти науку Христового Євангелія, як дорогу до спасіння. Вона неперестанно діє, щоб освячувати окремих осіб та суспільство, через підвищення морального рівня. Вона приймає у своє лоно грішників і допомагає їм пережити щире каяття. Вона постійно пропонує своїм дітям шлях євангельської досконалості. Вона постійно народжує святих, через століття і завжди готова до реформування і відновлення себе, через приклад святих і покірних віруючих християн.

ДЕКІЛЬКА АКТУАЛЬНИХ ЗАПИТАНЬ

Примітка: Катехит може перечитати спільно для учасників катехизації дорослих ці запитання і пробувати відповідати на них у відкритій розмові. Так само, можна заохотити учасників окремо переглянути запитання і пробувати подивитися, які саме відповіді кожен міг би дати.

- Чим для мене є Церква? Чому я належу до неї? Коли саме почав цікавитися нею?
- Яке значення має для мене недільний відпочинок? А недільна Божественна Літургія і участь в Євхаристії?
- Що конкретно я роблю, щоби краще зрозуміти роль Церкви у світі та в моєму власному житті?
- Якщо дехто оправданий тоді, коли в неділю мусить працювати, чи я з невагомих причин ігнорую неділю?
- Якщо в моєму житті Церква стала пріоритетною, наскільки я заінтересований, щоб інші мої друзі і знайомі теж її пізнали і полюбили?
- Чи я свідомий/а, що невідповідний одяг та нехристиянська поведінка у церкві є гріхом і причиною згіршення для ближнього?
- Чи я щиро стараюся, в церкві і поза нею, дати добрий приклад іншим людям?
- Чи я стараюся зрозуміти спосіб життя Церкви?
- Чи шаную і молюся за служителів Церкви? Чи молюся за мою парафію?
- Чи не спричинюю я напруження між членами церкви і чи свідомий/а, що добро Церкви залежить також і від моєї поведінки?
- Якщо я одружений/а і маю дітей, чи я стараюся виховувати їх в християнському дусі, і чи шукаю допомоги від Церкви в справі катехизації дітей?
- Наскільки сучасне суспільство, менталітет та всі інші виклики впливають на мою християнську свідомість? В чому найбільше відчуваю такий вплив?

- Чи я переконаний, що Церква допомогла мені змінити своє життя на краще?
- Чи середовище, в якому живу впливає на мене негативно, або чи я свідомо його змінюю на краще впливаючи позитивно на тих, які мене оточують?
- Чи я читаю Святе Письмо, щоб краще розуміти сутність Церкви?
- Який вплив на мене має проповідь та інші духовні розважання? Чи я пригадую хоч би деякі головні думки з недільної проповіді?
- Чи я чуюся сміливим/ю, або несміливим/ю говорити з своїми друзями про справи христинського життя, про питання Церкви, та про свій особистий духовний досвід?
- Чи сприймаю з покірним серцем повчання Церкви, або чи дивлюся на це байдуже?
- Чи допоміг/ла я в своєму житті, хоч би одній особі, пізнати Бога, полюбити Церкву і триматися неї?
- Що мене найбільше зупиняє відкрити своє серце і віддатися в руки Бога?

ПОЯСНЕННЯ ДЕКОТИХ СЛІВ

***есхатологія** - частина теології, яка розглядає питання кінця світу і долі людства після нього. Все те, що відноситься до вічного життя.

***секуляризація** – світський погляд на суттєві питання, що стосуються людини, її життя та її існування. Відкинення будь-якого релігійного бачення людини.

***еклезіологія** – галузь теології, яка аналізує питання природи і ролі Церкви у світі, та взагалі її сутності.

***єкуменізм** – спільна діяльність християн різних Церков спрямована віднайти повну єдність християн у цілому світі.

***глобалізація** –явище сучасного світу, яке торкає кожну сферу нашого існування, втім і релігійну. Глобалізація, попри багато позитивних сторін, ставить в той же час серйозні виклики, не тільки різним культурам, традиціям народів, але теж релігійній ідентичності.

*При використанні матеріалу просимо посилатися на автора за www.stamforddio.org/Catechesis.htm. Всі права застережені.